

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ

Анотація. Висвітлено вітчизняний та зарубіжний досвід ведення обліку та складання звітності фермерських господарств, відображено особливості ведення бухгалтерського обліку, деталізовано критерії вибору оптимальної форми обліку для окремо взятої господарської одиниці.

Аннотация. Освещен отечественный и зарубежный опыт ведения учета и составления отчетности фермерских хозяйств, отражены особенности ведения бухгалтерского учета, детализированы критерии выбора оптимальной формы учета для отдельно взятой хозяйственной единицы.

Annotation. The article deals with domestic and foreign experience in accounting and making reports for farms, displays the features of accounting, detalizes the criteria for choosing the optimal form of accounting for a particular business unit.

Ключові слова: фермерське господарство, бухгалтерський облік, фінансова звітність, книга обліку доходів та витрат, реєстр, виробничий звіт.

Актуальність дослідження полягає в тому, що за сучасних ринкових відносин розвиток аграрного сектору супроводжується новими тенденціями розвитку АПК, зміною структури виробництва, характером зайнятості сільського населення, зумовленими реструктуризацією сільськогосподарських підприємств і створенням на їх основі нових господарських структур на засадах приватної власності на майно і землю. Зокрема, широкого розповсюдження набули фермерські господарства. Водночас реорганізація сільськогосподарських структурних одиниць викликала необхідність змін у веденні бухгалтерського обліку.

Трансформація форм власності й господарювання та розвиток фермерства в аграрному секторі економіки України широко висвітлені в працях Месель-Веселяка В. Я., Федорова М. М., Долинського С. В., Бурика А. Ф., а дослідження обліку у фермерських господарствах висвітлені вченими Суком Л. К., Огійчуком М. Ф., Лінником В. Г., Дем'яненко С. І. та іншими.

У зв'язку з цим метою дослідження є розкриття особливостей організації обліку у фермерських господарствах.

Завдання дослідження: дати оцінку зарубіжному досвіду ведення обліку, сучасному стану бухгалтерського обліку діяльності фермерських господарств; розкрити основні особливості обліку у фермерських господарствах.

Об'єктом дослідження є організація і методика обліку та аналізу виробничої діяльності фермерських господарств.

Предметом дослідження є розкриття методики обліку у фермерських господарствах та її особливості.

Фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян зі створенням юридичної особи, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатися її переробкою та реалізацією з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм для ведення фермерського господарства, відповідно до закону [1]. Значення і необхідність обліку у фермерських господарствах обумовлюється, з одного боку, потребою в інформації про наявне в господарстві майно, обсяги виробництва продукції, доходи і витрати, а з іншого боку

зобов'язанням надання в державні установи інформації про результати фінансово-господарської діяльності [2].

В основу зарубіжної практики ведення обліку діяльності фермерських господарств покладено використання методу "витрати – випуск", що ґрунтується на порівнянні доходів господарства з витратами на постачання, виробництво та реалізацію. Тобто під витратами мається на увазі сукупність ресурсів, витрачених під час операцій з обміну. При цьому найбільшу питому вагу становлять витрати виробництва, які корегуються на суму зміни залишків запасів, визначену засобами інвентаризації.

Такий підхід обумовлюється тим, що всі одержані запаси визнаються матеріальними витратами виробництва. Відповідно облік витрат ведуть одним із методів – наростаючим або касовим. Перший передбачає врахування залишків матеріальних цінностей на кінець року, другий – ні [3].

Основними документами, які використовуються для організації обліку у фермерських господарствах, є Закон України № 973-IV від 19 червня 2003 року (зі змінами на 16 липня 2011 року) "Про фермерське господарство", Закон України № 996-XIV від 16 липня 1999 року (зі змінами на 2 жовтня 2012 року) "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні", Методичні рекомендації щодо організації та ведення бухгалтерського обліку у фермерських господарствах. Згідно з Методичними рекомендаціями № 89, існує чотири форми ведення бухгалтерського обліку у фермерських господарствах [4]:

проста (без використання подвійного запису) – для фермерських господарств, у яких працюють власник (голова господарства) і члени його сім'ї (без залучення найманих працівників);

спрощена (з подвійним записом) – для фермерських господарств із середньообліковою чисельністю

спрощена для господарств, що відповідають статусу малих підприємств, – для фермерських господарств із середньообліковою чисельністю за звітний період до 50 осіб включно та обсягом валового доходу від реалізації продукції до 70 млн грн;

загальна – для решти господарств.

На сьогодні фермерські господарства переважно використовують просту та спрощену форми бухгалтерського обліку, але це й зручно для самих товаровиробників, значно скорочується статистична база щодо фермерського виробництва. Основним реєстром за простою формою обліку є Книга обліку доходів та витрат. За даними її записів можна отримати відомості про хід господарського процесу, скласти декларацію про доходи та за потреби отримати інформацію з ПДВ, баланс та звіт про фінансові результати. Однак для забезпечення більшої інформативної бази та визначення фінансового результату діяльності фермерських господарств різними способами ефективнішим є використання організації обліку із застосуванням спрощеного плану рахунків [5].

На організацію обліку у фермерському господарстві прямо впливає його спеціалізація. Якщо виробництво спеціалізоване на одній групі культур або тварин, то облік витрат доцільно вести в цілому для господарства. У випадку кількох напрямів діяльності, де є окремі види товарної продукції, слід вести деталізований облік за центрами витрат щодо кожного об'єкта обліку з окремого виду продукції. При цьому особливості виявляються не лише в синтетичному обліку, калькуляції, а, в першу чергу, в документальному оформленні операцій. Якщо фермерське господарство відноситься до категорії великих підприємств, то для організації бухгалтерського обліку воно може скористатися Методичними рекомендаціями з організації та ведення бухгалтерського обліку за журнально-ордерною формою [4]. Наприклад, для обліку затрат виробництва використовуються журнали-ордери:

№ 10.1 с.-г. – для обліку витрачених запасів у виробництві;

№ 10.2 с.-г. – для обліку нарахованої оплати праці та пов'язаних з нею сум відповідних відрахувань;

№ 10.3 с.-г. – призначений для відображення виходу продукції рослинництва [4].

Аналітичний облік затрат і виходу продукції рослинництва ведеться у Виробничому звіті № 10.3а с.-г. Виробничий звіт складається за місяць і нарастаючим підсумком з початку року в розрізі об'єктів аналітичного обліку за відповідними статтями витрат. Дані Виробничого звіту за кредитом аналітичних рахунків виробництва у межах структурних підрозділів переносяться до зведеної відомості № 10.3д с.-г. Підсумки зведеної відомості у розрізі синтетичних рахунків і переносяться до Журналу-ордера № 10.3 с.-г., а кредитові обороти з Журналу-ордера – до Головної книги.

На підставі даних Виробничих звітів складається також оборотна відомість № 10.3 с.-г. за рахунками виробничих витрат, яка передбачає відображення початого залишку, обігу за дебетом і кредитом, залишок на кінець звітної періоду для кожного об'єкта аналітичного обліку в рослинництві.

У процесі ведення бухгалтерського обліку на фермерському господарстві є три основні особливості. По-перше, як правило, бухгалтерський облік у фермерських господарствах веде його голова чи один із членів господарства, але зазначені особи не досить добре розуміються на обліку. Тому облік має бути максимально спрощеним. По-друге, для фермерського господарства властиве здійснення окремих специфічних господарських операцій, які на інших підприємствах проводяться не часто:

засновники фермерського господарства здебільшого вносять до складеного капіталу не майно, а лише права користування ним;

членам господарства виплачується не заробітна плата, а певна частка з отриманого господарством доходу.

Таким чином, ці операції потрібно коректно відображати в бухгалтерському обліку.

По-третє, фермерське господарство займається сільськогосподарською діяльністю. Отже, в процесі ведення бухгалтерського обліку господарство повинне враховувати всю облікову сільськогосподарську специфіку [4].

Отже, підприємства малого бізнесу відіграють значну роль в економіці країни, впливаючи на створення додаткових робочих місць та насичення ринку сільськогосподарською продукцією, тому необхідною умовою їх розвитку є значна підтримка з боку держави. Фермерське господарство, як одна з основних ланок сучасного агропромислового комплексу України, повинне якісно працювати, що неможливо без правильного ведення бухгалтерського обліку. І саме розуміння особливостей бухгалтерського обліку на фермерських господарствах є, на думку автора, основним елементом цього процесу.

Наук. керієн. Пасенко Н. С.

Література: 1. Про фермерське господарство : Закон України від 19.06.2003 р. № 973-IV зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 2. Золотухін О. Б. Бухгалтерський облік у фермерських господарствах / О. Б. Золотухін // Вісник податкової служби України. – 2010. – № 12. – С. 26–31. 3. Сторожук Т. М. Зарубіжний досвід обліку витрат та доходів в малих сільськогосподарських підприємствах [Електронний ресурс] / Т. М. Сторожук. – Режим доступу : www.rusnauka.com. 4. Методичні рекомендації щодо організації та ведення бухгалтерського обліку в фермерських господарствах, затверджені Наказом Міністерства аграрної політики України № 189 від 02.07.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 5. Костенко В. Г. Особливості бухгалтерського обліку і фінансової звітності в фермерських господарствах / В. Г. Костенко // Економіка АПК. – 2011. – № 2. – С. 12–14.